

Lončarstvo je obrtna dejavnost, ki je bila v preteklosti zelo razširjena. Marsikomu je bila pomemben vir dohodka, sejem brez lončarja ni bil sejem, v hišah pa je vsekakor prevladovala glinena posoda. Z industrijsko proizvodnjo kovinske emajlirane posode in z vse večjo »poplavo« plastike pa so začele večšine lončarjenja, katere korenine segajo v prazgodovino, toniti v pozabo.

Na OŠ Grad smo že pred leti začeli slediti sloganu »Pri nas lončarstvo ne bo izumrlo«. Da mislimo resno, to z dejanji iz leta v leto tudi dokazujemo, saj se Mladi lončarji ob lončarskem vretenu neprekinjeno zbiramo že od leta 1986. Tega leta je mentor lončarstva Karel Šalamon kot mlad učitelj na osnovi diplomskega dela začel ustvarjati pogoje za lončarjenje na osnovnošolskem nivoju.

Naloga mentorja je nenehna skrb za povezavo interesne dejavnosti z mojstri lončarji. Karel Šalamon je začel lončarjenje spoznavati pri Hašaj Adolfu (1941-1993), lončarju iz Kuzme. Ob tehnologiji obdelave glin in dekoracije izdelkov je pri mojstru Adolfu spoznaval, kako se mrtvemu materialu vdahne duša. Dovršene poteze na vretenu mu je razkrival Ivan Felbar (1934-2003) iz Filovec. Spoznaval je proizvodnjo pri Bojnecu v Filovcih in Francu Zelku v Pečarovcih. Industrijske prijeme in teorijo keramičnih materialov je spoznaval v Keramični industriji Liboje. Kako se da preživeti s prodajo lončarskih izdelkov pa spremlja v sosednji Magyarszombatfa-ji. Večino nerešenih problemom danes rešuje s pomočjo lončarja Štefana Zelka iz Lemerja, ki je od leta 2010 vpisan v slovenski register žive kulturne dediščine, ki je pod okriljem Unesca.

Štefan Hašaj s svojimi izdelki na sejmu v Murski Soboti. (Vir: HA, duša je bila umetniška: razstava in publikacija keramike goriških lončarjev Hašaj iz zasebnih zbirk in zbirke Pokrajinskega muzeja Murska Sobotna)

Delo poteka primarno v obliki interesne dejavnosti v okviru dveh ur tedensko. V minulih letih se je veliko generacij uspešno spopadalo z glino in jo preoblikovalo v najrazličnejše oblike. Pod našimi prsti se je od izdelka do izdelka domišljija spreminjala v realnost, med nami in glino pa se je iz ure v uro tkalo prijateljstvo in medsebojno zavezništvo. Plod naših prvih srečanj z glino so bili okorni izdelki, zapackani delovni prostor, umazana obleka, posmeh sošolcev, hkrati pa tiha želja po obvladovanju tega materiala, ki spremlja človeka že iz prazgodovine ter mu sledi v vsakdanjem in ustvarjalnem življenju. Vztrajno delo ob vretenu umirja našo dušo. Pozorni postajamo na vsak gib telesa, kajti vsaka nasilna poteza nad tako voljnim materialom, kot je glina, se nam hitro maščuje z neuspehim izdelkom.

Cilji interesne dejavnosti Mladi lončarji so skrbeti za oživljanje lončarske dejavnosti in znanja, pri učencih razvijati koordinacijo telesa in čut za estetiko, spoznati tehnologijo keramičnega izdelka od priprave glin pa do končnega žganja izdelka ter spoznati osnove trženja rokodelskih izdelkov.

Prvi stik z glino na naši šoli otroci vzpostavijo že v vrtcu. V 1. razredu učenci spoznavajo poklic lončarja in prostoročno modelirajo. Svoje izkušnje

nato bogatijo v naslednjih razredih prve in druge triade v okviru likovne vzgoje in tehniških dni, od šolskega leta 2010/11 pa se lahko vključijo v mlajšo skupino lončarjev, ki jo vodi učiteljica Metka Recek. Mladi lončarji začnejo z intenzivnim delom na lončarskem vretenu v 6. razredu in pri interesni dejavnosti praviloma ostajajo do zaključka osnovnošolske obveznosti.

Šola je skozi vsa leta skrbela za ustrezne materialne pogoje, za promocijo dejavnosti izven šole in za motivacijo prihajajočim generacijam.

Prvi izdelki so nastajali na vretenu, ki je bilo gnano z električnim vrtalnim strojem, izdelke pa smo žgali v le 8 litrov veliki laboratorijski peči. Po letu 1990 je naše delo postajalo vse bolj prepoznavno izven šole. Dejavnost smo bili na lončarskih taborih v Filovcih in se začeli povezovati s Pomursko turistično zvezo in Regionalnim centrom Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije v Murski soboti. Slednja je financirala gradnjo tradicionalne

GRADNJA LONČARSKE PEČI (1991)

lončarske kopaste peči, ki jo je leta 1991 zgradil Ivan Felbar. Peč je stala na prostem, na severni strani lipe, na sedanjem igrišču vrta. Mladi lončarji smo jo redno vzdrževali, a smo v njej žgali le dvakrat, saj je po nekaj letih podlegla vandalizmu.

Leta 1992 je mentor Karel Šalamon za potrebe interesne dejavnosti razvil in izdelal vreteno s petimi delovnimi ploščami, šola pa je nabavila sodobno 54-litrsko električno peč za žganje gline.

LONČARSKO POLIVRETENO

Učinkovitost dela Mladih lončarjev se je močno povečala. Naša prizadevanja v smislu oživljanja lončarske dejavnosti smo predstavili v Ljubljani na sejmu Narava zdravje, na velesejmu v Gradcu in na

nacionalni televiziji v oddaji Klub Klobuk. Leta 1994 smo svoje delo predstavili na Dnevih slovenskega izobraževanja v Ljubljani.

Sledila so leta trdega dela. Nastalo je veliko izdelkov, ki smo jih razstavljali ob raznih priložnostih, jih ponujali na stojnicah in marsikateri gost je odšel iz šole z darilom, ki je nastalo na lončarskem vretenu. Ob vretenu pa so odraščale generacije, ki so vzljubile glino in bodo večine lončarjenja odnesle v življenje.

TABOR: LONČARSTVO NEKOČ IN DANES

Mladi lončarji se že 9 let udeležujemo mednarodnega lončarskega tabora Lončarstvo nekoč in danes. Od leta 2006 tesno sodelujemo z Dvojezično osnovno šolo Števanovci, kjer so naši učenci aktivni udeleženci tabora, saj je to priložnost, da izkušnje pridobljene pri interesni dejavnosti prenesejo na svoje vrstnike na Madžarskem. Del tabora se odvija tudi pod mentorstvom Karla Šalamona in pri naši šoli, kjer udeleženci spremljajo črno žganje izdelkov.

Da bi začutili, kako je z lončarjenjem izven naših meja, smo se z nekaterimi člani krožka udeležili lončarskih prireditve v mestu Pezinok na Slovaškem in v vasi Magyarszombatfa na Madžarskem. Udeležili smo se rokodelske lončarske delavnice v lončarski vasi Filovci, ki jo je organiziral Pokrajinski muzej Murska Sobota v okviru mednarodnega projekta Craftattract in izvedli več delavnic na festivalu Mladi za napredek Pomurja. S skupino mladih lončarjev smo v Pokrajinskem muzeju Murska Sobota izvedli tudi večdnevne lončarske delavnice za vse generacije.

V šolskem letu 2008/09 smo se ukvarjali z repliciranjem cvetlične ornamentike mojstra Hašaj Adolfa, ki je prepoznaven po beli glazuri in značilni poslikavi s cvetličnimi motivi. Pokrajinski muzej Murska Sobota je v okviru 1. mednarodnega trienala keramike UNICUM 09 priredil razstavo posvečeno mojstru Adolfu z naslovom HA, duša je bila umetniška. Pomembni del razstave so tudi naše replike Hašajevih cvetličnih motivov.

Pomembna pridobitev zadnjih let je ponovno zgrajena lončarska peč, ki omogoča tradicionalni črni način žganja lončevine. Peč, ki jo je zgradil mojster Štefan Zelko, je stala dve leti na prostem. Leta 2010 je bila dograjena lončarska delavnica, v sklopu katere je tudi streha nad pečjo. Pridobitev je edinstven primer v prizadevanju obujanja tovrstnih tradicionalnih obrti v Sloveniji.

Že dve leti šola gosti dijake 3. letnika Srednje šole za oblikovanje in fotografijo, smer umetniška gimnazija iz Ljubljane. Dijaki v obliki šole v naravi spoznavajo zakonitosti umetniškega oblikovanja v glini in iščejo možnosti združevanja sodobnega pristopa h glini s tradicionalnimi veščinama na lončarskem vretenu. Dejavnost je postala del njihovega učnega načrta in se bo v naslednjih letih nadaljevala.

Da je glina pripravljena prisluhniti glasu naše duše, je spoznalo tudi sedem varovancev Varstveno delovnega centa iz Kranja. Lončarjenje za večjo kakovost življenja jim je izziv, saj se v okviru svoje ustanove ukvarjajo z glino, pri nas pa so se v okviru tridnevni delavnic preizkusili na lončarskem vretenu. Posebna popestritev njihovega življenja je bil družabni dogodek ob žganju lončarskih izdelkov.

15 članov Zveze društev slovenskih likovnih umetnikov, ter Društva keramikov in lončarjev Slovenije je v okviru priprav na II. Mednarodni trienale keramike UNICUM 2012 pripravljalo keramične skulpture v svojih ateljejih. Njihovo delo smo obogatili v ognju naše peči, kjer smo pod vodstvom mojstra Štefana Zelka izdelke žgali po tradicionalni redukcijski metodi. Izdelki so bili do 9. novembra 2011 razstavljeni v ljubljanski mestni hiši.

ČRNO BLACK

Ob vseh teh dogodkih, ki jih izvajajo ali aktivno spremljajo učenci naše šole, je bilo rečenih že veliko besed o pomenu ohranjanja tradicionalnih obrti, o tržnih možnosti na tem področju, o aktivnem preživljanju prostega časa, o čutu za estetiko in drugih vrednotah, ki bogatijo naše življenje. Vse to je vedno znova vzpodbuda učencem, da potisnejo svoje prste v glino in se z njo poigravo. Danes smo ponosni na vse tiste, ki so rasli ob lončarskem vretenu, še posebej pa na tiste učence, ki so osvojili lončarske veščine do te mere, da lahko samostojno lončarijo.